

ՇՆՉԱՌՈՒԹԻՒՆ

Տարակոյս չկայ որ մեր ազատ շնչառութեան առաջին հարկաւոր բաներէն մէկն է օդոյն մաքրութիւնը, և միանգամայն պարզութիւնը, անկէց ետքը կու գայ օդոյն բարեխառնութիւնը և կամ մթնոլորտին ջերմութեան աստիճանը. վասն զի չափազանց տաքը, օդը սաստիկ անօսրացընելով մեր շնչառութիւնը կը դժուարանայ, որով և կը նեղուինք. ընդհակառակն սաստիկ ցուրտն ալ շատ ֆնասակար է, մասնաւորապէս ծերերուն և պզտի տղայոց համար, մինչդեռ չափահասներուն օգտակար է, որովհետեւ բնութիւննին զօրաւոր ըլլալով իրենց մարսողութիւնը անով շատ կը դիւրանայ: Ուրեմն ընդհանուր առնելով, այսինքն ամեն հասակի համար, առողջարար և յարմարագոյն բարեխառն ջերմութիւնն է գարնանայինը, որ հարկւրմասնեան ջերմաչափին զօրօյէն վեր 10° աստիճանէն մինչև 20° աստիճանը կը սեպուի:

Օդոյն ստէպ ստէպ նորոգութիւնը առողջութեան ամենահարկաւոր բաներէն մէկն է, մասնաւորապէս այն տեսակ տեղերու, ուր որ բազմութիւն մարդկան ժողոված կը նստին: Ծաղիկները ինչպէս նաև բոյսերը օդոյն հետ վերաբերութիւն ունենալով, անոր վրայ շատ ազդեցութիւն կ'ընեն որով զգուշանալու է այնպիսի տեղ դնել կամ պահել զանոնք ուր որ բնակութիւն կայ, և կամ ևս առաւել ուր որ մարդ կը պառկի. վասն զի գիշերը բոյսերն ալ մարդու սննդեանը համար հարկաւոր եղած թրթուածինը ծծելով օդուն մէջէն ածխածինը դուրս կու տան, զոր մարդս ծրծրելով, աճելու տեղ կը ֆնասուի: Նոյնպէս նաև խուցերու մէջ դրուած կրակը, ոչ ինչ նուազ բոյսերէն ֆնասակար է մարդու, որովհետեւ ինքն ալ սնանելու համար օդուն մէջի եղած թրթուածինը կը ծծէ որով մեր սննդեան և շնչառութեան համար հարկաւոր է:

դածը կը պակսի: Վերջապէս սպառող մարմինները, ուր որ ստէպ ստէպ նորոգութիւն օդոյ չկայ, մեծամեծ դժբաղդութեանց պատճառ են: Եւ միթէ քիչ կը լսենք այնպիսիներու ցաւալի մահը, որոնք անխոհեմութեամբ և կամ անգիտութեամբ այնպիսի խուց պառկեր են ուր ծաղիկներ կային և կամ կրակ. լմացընենք ուրեմն խօսքերնիս աս մէկ զգուշութիւնն ալ ըսելով թէ, ազատ շնչառութեան մեծ արգելքներէն մէկն ալ մէջքերնին սաստիկ կերպով սխմելն է, որոնք ուրիշներուն հաճոյ ըլլալու համար կեանքերնին վտանգի մէջ կը դնեն որ նոյնպէս տեսակ տեսակ ցաւալի դիպուածներու պատճառ կ'ըլլայ, ինչպէս որ շատ անգամ այլ և այլ առիթներով կը լսենք:

Ողջոյն մը Պոնաքարդի գերեզմանին
'ի Ս. Հեղինէ:

Բարեքեզի, տխուր ձոր, ուր միայնակ, հեռի ուսմիկ դիակներէ, կը հանգչի յաւիտեան սուկալի մարդ մը:

Ահաւոր կղզի, մրրիկներէ զարնուած, հրաբուլխէ փսխուած. այդ ամեն ժայռերովդ՝ որ գքեզ կը ծածկեն, պատեւազմողի մը գերեզման ըլլալու համար դուրս ելար:

Բնութեան կրակը՝ զինքն ալ քեզի պէս դուրս բղխեց. և ինչպէս դու ծովուն ընդարձակութեանը կ'իջխես, այսպէս իր յիշատակն ալ պիտ' իջխէ ժամանակին անսահմանութեան:

Լմընցուց իր կարճ ընթացքն այս զարհուրելի մէտէորայս, և անդնդոց մէջ մարեցաւ. բայց բան մ'այլ իր հետ, քը պիտի չկարենայ եղծանել:

Այո՛, բնութիւնն իր մայրական նախատեսութեամբն դուրս պոռթկաց այս ժայռս, որպէս զի կարենայ իր ամենէն աննման որդւոց մէկուն տապանի տեղ ծառայել:

Երբ որ կը սկսի յերևան գալ Սուրբ-
Հեղինէն հորիզոնին վրայ, նաւորդն որ
Հնդկաց և կամ Չինու հեռաւոր ծովե-
րէն կը դառնայ կու գայ՝ մէկէն սրտա-
դին նայուածք մը կը տնկէ վրան:

Պիտի չմոռցուի բնաւ այն կղզին՝ յո-
րում Սնդգիացիք նաբողէնի գերեզ-
մանը փորեցին. և եթէ օր մը աներևու-
թանայ այեաց տակ՝ որ իր ափունքն ան
դադար կը կրծեն, աստղերն որ երկնից
երեսը կը փայլելոյն՝ պիտի ցուցնեն
միշտ անոր սեղը:

Մնաս բարով, տխուր ձոր, ուր միայ-
նակ, հեռի խառնիճաղանճ մեռելոց
դիակներէ և Սենայի երջանիկ ափանց-
մէ՝ խաղաղութեամբ կը հանգչի սար-
սափելի մարդ մը:

ԱՆԳԴԻՍՏԻ ՄԸ

Բուստի վրայ գիտելիք.

Բուստը ծովէն կ'ելլէ, ու սովորա-
բար ծովային բոյս մը կը սեպուի: Հի-
ները քար կը սեպէին բուստը. Ռէո-
միւր կէս մը բոյս՝ կէս մը քար է կ'ըսէ
բուստին համար. ուրիշ երեւելի բնա-
խօս մըն ալ՝ որ ծովային բերքերու վրայ
շատ քննութիւն ըրած է՝ կենդանեաց
կարգը կը դնէ բուստը, համարելով ծո-
վու միջատներէն առաջ եկած: Բայց
հասարակաց կարծիքը բոյս կը սեպէ
բուստը, ու քիւրհեր բուստի անտառ-
ներ կան կ'ըսէ ծովուն տակը: Թուրնը
Ֆոր երեւելի տնկաբանն ալ կը հաստա-
տէ որ յայտնապէս հունտով կը բազ-
մանայ բուստը. Մարսիլի կոմսը բուս-
տին հունտին ու ծաղկին տեղն ալ գը-
տած կը սեպէ:

Բուստը իր արմատները ունի, որոնց
մով քարերուն վրայ կ'ալած կ'աճի. ար-
մատներուն վրայ ծակոտկէն կեղև մը
ունի, և սղը փայտեղէն մասը կու գայ՝
որ քար կը նմանի, ու ճիւղ ճիւղ բաժ-
նուած է ծառի պէս: Ճիւղերուն ծայրը
կլորիկ կը լիննայ պղտի գնտակի պէս,

ու գնտակին մէջը պարարտ հիւթ մը
կայ՝ որ կը կարծուի իր սերմը. ու կ'ը-
սեն որ՝ ուր որ ալ ինչայ սերմը, կը
բուսնի. ուստի ծովէն ելած գանկեր
գտնուած են՝ վրանին բուստ բուսած:
Հանդարտ ծովերու մէջ կը գտնուի բուս-
տը, կամ ծովուն տակը եղած փոսե-
րուն մէջը՝ ուր որ ջուրը լճացած է: Ու-
րիշ բոյսերուն բոլորովին ներհակ՝ փո-
սերուն վերի դին կը բուսնի, ու ճիւղե-
րը դէպ 'ի վար կ'արձըկէ:

Իրեք տեսակ բուստ կայ, ճերմակ,
կարմիր, սև. ճերմակը ամենէն քիչ կը
գտնուի, ու ամենէն ազնիւն է: Բուստ
որսալու ատենը ապրիլէն մինչև 'ի յու-
նիս է. որսալու տեղուանքն ալ են՝
Պարսից ծոցը, Կարմիր ծովը, Ափրի-
կէի ծովեզերքը, Մայորգա ու Գորսիգա
կղզիները, ու Բրովինցայի և Գալթա-
լոնիայի եզերքը: Որսալու կերպն ալ
աս է. եօթը ուլթը հողի նաւակով մը
կ'ելլեն, անոնց մէկը ցանցի պէս գոր-
ծիք մը ծովը կը ձգէ, մէկալնոնք նա-
ւակը կը կառավարեն: Ցանցը ամուր
չուաններէ շինուած է ու ծանրոց-
ներով ծովուն տակը կ'երթայ. եր-
բոր ցանցը վերէն դարձնելով՝ աղէկ
մը կը պըլլուի բուստերուն, կը սկսին
վեր քաշել: Երբեմն անանկ դժուար վեր
կու գայ, որ տասը տասուերկու նաւակ
պէտք կ'ըլլայ վեր քաշելու համար:

Բուստէ փորուած սիրուն բաներ
գտնուած են հին ատենէն, ու հիմայ
ալ կը փորեն, մանաւանդ Նէապոլիս,
բարակ ծաղկներ, ակնջի օղեր ու ա-
մեն տեսակ զարդեր. ինչուան պղտի
արձաններ ալ կը գտնուին բուստէ շի-
նած: Բայց շինծու բուստ ալ կայ, նայե-
լու է որ մարդ չխաբուի: